

این روزها چه کسی به دنبال خودنویس می‌گردد؟

بدخط‌ها از دنیای خودکارها آمدند

صبا صراف

نوک سه گوش قلم آرام‌آرام روی کاغذ می‌لغزد، گاهی مکث می‌کند و گاهی با حرکات موزون و نرم از کلمه‌های به کلمه دیگر می‌رود، با فرمان دست برای گذاشتن نقطه‌ای به پایین می‌آید و برای کشیدن سرکشی به بالا می‌رود، جوهر درون آن تاب می‌خورد و با هر فشاری تبدیل به یک حرف یا نشانی می‌شود. خودنویس برای آنها که با آن می‌نویسند، خاطره است. شاید باورش سخت باشد که برخی حاضرند میلیون‌ها تومان برای خرید خودنویس پول بدهند و به جای جواهر و ساعت‌های گران قیمت یک قلم طلایی داشته باشند یا هدیه بدهند.

بالاترین قیمت خودنویس مربوط به مارک پارکر است؛ جنس آن از طلا ساخته شده و ۲۱ میلیون و ۲۸۵ هزار تومان قیمت دارد. این خودنویس گران قیمت را در فروشگاه‌های لوازم‌التحریر خیابان جمهوری تهران، می‌توان به راحتی سفارش داد و خرید صاحب یکی از این مغازه‌ها که ۵۱ سال است «خودکار و خودنویس» می‌فروشد، می‌گوید که سالی یک یا دو نفر مشتری خرید خودنویس‌های میلیونی هستند و ادامه می‌دهد: «بعضی‌ها دوست دارند دیگر، گاهی برای خودشان و بیشتر به عنوان هدیه می‌خرند.»

خودنویس؛ قلم ماندگار

بعضی از آدم‌ها خودنویس دارند و بعضی ندارند. «خودنویس به خاطر نوع حرکات، نرمش و بالا و پایین‌هایی که دارد، ارتباط انسان با فکر را هنگام نوشتن بیشتر می‌کند. نوعی آرامش و تفکر به فرد می‌دهد.» دکتر فرید فدایی، روانپزشک از دسته آدم‌هایی است که خودنویس دارند و شاید تاکنون ۱۰۰ خودنویس چه برای خودش و چه برای دیگران خریده باشد. او به نوشتن با خودنویس علاقه بسیاری دارد و تمامی نامه‌ها، نوشته‌ها و نسخه‌های بدون دفترچه‌اش را با خودنویس می‌نویسد زیرا که معتقد است: «زیر و بم‌ها و بالا و پایین‌های نوشته با خودنویس مشخص می‌شود.» به نظر او و آدم‌هایی از دسته خودنویس دارها، خودکار یک ابزار مکاتیبکی است و آدم‌های بدخط امروز نتیجه ورود انبوه خودکارها و استفاده از آن هستند. ویژگی مهم خودنویس ماندگاری آن است، قلمی است که سال‌های سال برای صاحبش می‌ماند و تبدیل به خاطرات نوشتن‌هایش می‌شود.

بیشتر از ۱۵ سال است، خودنویس نفرهای حامد برایش می‌نویسند، او رشته معماری خوانده و تمامی نقشه‌هایش را از سال‌های قبل با خودنویس می‌کشد، حامد نوشتن با خودنویس را در مدرسه و از معلمش یاد گرفته است، «دبستان که بودیم، معلمی داشتیم به اسم آقای شاملو، ظاهراً پسر عموی آقای شاملوی شاعر بود، درحقیقت او به همه ما بچه‌های آن کلاس یاد داد همیشه با خودنویس بنویسیم، به زبان کدکانه ما همیشه می‌گفت، خودنویس که از در بیاید، خودکار از آن در می‌رود.» او هم معتقد است این روزها کمتر کسی از خودنویس استفاده می‌کند: «ساله این است که تعداد آدم‌هایی که به خودنویس و اینکه خط شان چه طور است یا با چه می‌نویسند، اهمیت می‌دهند، کمتر شده است.» علی دانشجوی عمران است، او خودنویس را یک وسیله شخصی می‌داند و معتقد است: «خودنویس مانند خودکار و مداد نیست که بعد از مدتی تمام شود یا تنها به عنوان یک ابزار نوشتن باشد، بلکه مدت‌ها می‌ماند و به همین دلیل هم شخصیتی است.» او ادامه می‌دهد: «به نظر من نوشتن با خودنویس نشان‌دهنده شخصیت یک فرد هم هست، در حقیقت افراد هر یک قدمی هم که بر می‌دارند،

مشتری ما هستند، آنها به رسم هدیه برای مدیران دیگر شرکت‌ها و افرادی که با آنان داد و ستد دارند، خودنویس خریداری می‌کنند.» به گفته او؛ این افراد بیشتر به دلیل ذهنیتی که از ارزش فرهنگی خودنویس وجود دارد، آن را می‌خرند، «شاید این افراد نه خود و نه آنهایی که خودنویس را به عنوان هدیه دریافت کرده‌اند، هیچ وقت از آن استفاده نکنند.» او می‌گوید، بعد از آن نیز افرادی که با خط و خطاطی سر و کار دارند عمده مشتری‌های خودنویس هستند. بیشتر مشتریان خودنویس مرد هستند و کمتر خانم‌هایی که به مغازه‌های فروش خودکار و خودنویس مراجعه می‌کنند، خریدار خودنویس هستند.

به جز خیابان جمهوری که یکی از مراکز بورس خودنویس است، منطقه‌ای در محله بازار تهران هم به عنوان مرکز خرید لوازم التحریر شناخته می‌شود و بورس خودکار و خودنویس است. این منطقه «بین‌الحرمین» نام دارد و انواع خودنویس با قیمت‌های متنوع در آن پیدا دیده می‌شود. البته بیشتر خودنویس‌های ارزان قیمت‌تر را در بین‌الحرمین می‌توان پیدا کرد و قیمت خودنویس در آن از دو تا سه تومان شروع می‌شود. کمال صاحب یک مغازه عمده فروشی در بین‌الحرمین است. بیشتر مشتری‌هایش از شهرهای دیگر می‌آیند و به گفته خودش بیشتر به دنبال خودنویس‌های ارزان قیمت هستند. «مدتی است بیشتر خودنویس‌های چینی باب شده، قیمتشان ارزان‌تر است و شکل‌های متنوعی دارد، برای همین هم بیشتر همین خودنویس‌های چینی را می‌فروشم. این نوع خودنویس‌ها را بیشتر برای تبلیغات شرکت‌ها، کادو می‌خرند.» دیگر مشتری این خودنویس‌ها دانش‌آموزان هستند، با وجود مدارس کمتری مانند گذشته به دانش‌آموزان خوشنویسی یاد می‌دهند، اما نوشتن با خط خوش همچنان برای خیلی از خانواده‌ها مهم است و کودکان خود را به نوشتن با خودنویس تشویق می‌کنند و عموماً ترجیح می‌دهند برای مدت آموزش خودنویس‌های ارزان قیمت خریداری کنند.

افراد روشنفکر و دست به قلم محبوبیت زیادی داشت. دفتر رسمی و دکترها نیز از مشتریان همیشگی خودنویس بودند. احمد آقا اولین خودنویس خود را از پدرش هدیه می‌گیرد، او توضیح می‌دهد که در مدارس قدیم به خط و زیبا نوشتن توجه زیادی می‌شد و می‌گوید: «من خاطر هست که حدود سال‌های ۱۳۳۵ در دبستان درس می‌خواندم و در آن زمان باید کتابت انجام می‌دادیم، یعنی با قلم و دوات از روی کتاب با خط خوش نوشته و حتی تصاویر کتاب را هم می‌کشیدیم. این کار روی خوش خطی ما تاثیر زیادی داشت و بعدها هم به همین دلیل ترجیح می‌دادیم با خودنویس بنویسیم.» مرد روحانی که برای خرید خودنویس به خیابان جمهوری آمده، می‌گوید، سال‌هاست با خودنویس می‌نویسد و ادامه می‌دهد: «بیشتر افرادی که در محضرشان هستیم با خودنویس می‌نویسند و می‌گویند خودنویس آرامش دارد، ان‌شاءالله که داشته باشد.»

۲ هزار تومان، ۲۱ میلیون تومان

خودنویس در هر فروشگاه نوشت‌افزاری به راحتی پیدا می‌شود، اما معروف‌ترین و قدیمی‌ترین نمایندگی‌های این وسیله در خیابان جمهوری واقعند. قدمت خودنویس‌فروشی‌های آنجا به بیش از ۵۰ سال می‌رسد. این مغازه‌ها از خیابان سی تیر به سمت چهار راه فردوسی وجود دارند و آخرین آنها در همان چهار راه فردوسی به سمت میدان قرار دارد. البته طی سال‌ها با بیشتر شدن نوشت‌افزار فروشی‌ها در هر کوچه و محله‌ای از تعداد آنها در خیابان جمهوری کم شد، اما همچنان آثاری از فروش مهم‌ترین نمایندگی‌های خودنویس و نوشت‌افزار دیده می‌شود. بیشتر فروشگاه‌های این قسمت نمایندگی است و خودنویس‌های معمولی و ارزان قیمت کمتر در آنها پیدا می‌شود. قیمت خودنویس پارکر از ۲۲ هزار و ۵۰۰ تومان شروع می‌شود و به ۲۱ میلیون و ۲۸۵ هزار تومان هم می‌رسد. فروشنده یکی از نوشت‌افزاری‌ها درباره مشتری‌های خودنویس که از او خرید می‌کنند، می‌گوید: «بیشتر شرکت‌ها و ادارات

لباسی که می‌پوشند، روسری که به سر می‌کنند، کفشی که به پا می‌کنند، تا کلمات مورد استفاده‌شان برای نشان دادن شخصیت‌شان است. استفاده از خودنویس هم به نوعی شخصیت متفاوتی از فرد آرایه می‌کند.»

خودنویس هنوز نرفته است

پر و قلم و دوات از اولین وسیله‌های نوشتن بودند که به خاطر استفاده از جوهر ابزار سختی محسوب می‌شدند. معاذالمعز، خلیفه مصری در قرن دهم میلادی دستور داد تا برای او قلمی طراحی کنند که جوهر در درون آن کار شود تا از لکه‌های جوهری که در اثر نوشتن با پر و قلم پاشیده می‌شود، در امان بماند. معروف است قلم ساخته شده اولین خودنویس در جهان است اما هیچ اطلاعاتی در مورد نام سازنده و شکل آن وجود ندارد. در دهه ۱۸۵۰ خودنویس‌ها با شکل و شمایل امروزی‌اش ابتدا برای نقشه‌های مهندسی و بعد از آن در دست مردم رایج شد. در دهه ۱۸۸۰ نیز تبدیل به یکی از محبوب‌ترین قلم‌ها شد و به تولید انبوه رسید. سال‌های ۱۹۶۰ خودکارهای معمولی امروزی جای خودنویس را گرفت، البته همچنان در مدارس فرانسه، آلمان، انگلستان و هند دانش‌آموزان مجبور به استفاده از خودنویس بودند تا آنکه کم‌کم به طور کلی منسوخ شد. این وسیله در دوران مدرن بیشتر تبدیل به یک سنبل شده است. در ایران دقیقاً مشخص نیست خودنویس از چه زمانی به ایران آمد اما همان گذشته بین مردم و به‌خصوص

بیشتر از ۱۵ سال است، خودنویس نفرهای حامد برایش می‌نویسد: «ساله این است که تعداد آدم‌هایی که به خودنویس و اینکه خطشان چطور است یا با چه می‌نویسند، اهمیت می‌دهند، کمتر شده است.»